

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Ikääntyvän väestön asuntojen parantamisesta tulevaisuuden monimuotoisiin ratkaisuihin

24.11.2017

Raija Hynynen
Rakennetun ympäristön osasto
Raija.Hynynen@ym.fi

Pekka Kuusi: vanhusten asuminen 1960-luvulla

- Vanhusten avohuoltomahdollisuuksia tuskin on vielä riittävästi kehitelty. Lisääntyvien kodinhoito- ja lääkintäpalvelusten avulla voimme jatkaa vanhuksen kotona huoltamista nykyistä pitempään.
- Omatoimisuusmahdollisuuksien hyväksikäyttö edellyttää sitä, että kuntien asuntotuotannossa otetaan erityyppiset vanhustenasunnot kehitettäväksi. Suurissa kaupungeissamme vanhusten laitoshuollon tarve näyttää kiinteästi kytkeytyvän noudatettavaan asuntopolitiikkaan.
- Vanhainkodit ja ”*puolimatkankodit, jossa vastuu toimeentulosta jäisi vanhukselle*”

Pekka Kuusi, 60-luvun sosiaalipolitiikka, 1961

Puutteellisesti varustettu asuminen 1980-luvulla

Asuntopolitiikan tavoitelakitoimikunta määritteli (1981) **asumisen kohtuullisen vähimmäistason**. **Väestöryhmät, joiden asuminen alittaa vähimmäistason, olisi otettava asuntopolitiikan kohderyhmiksi**, mm. **vanhukset**, yksinäiset sekä ahtaasti ja puutteellisesti asuvat.

Vuonna 1980 vanhusten asuntokunnista lähes joka kolmas (88 000) asui puutteellisesti varustetuissa asunnoissa, puuttuu esim. wc tai lämmin vesi.

Työvoimaministeriön **avustukset 1976 alkaen eläkeläisten asuntojen korjauksiin**. Kansaneläkkeen tukiosaa saavalle avustusta työvoimakustannuksiin (työntekijät työsuhteessa kuntaan). Korjaukset energiakorjauksia ja asunnon peruskunnon ja varustetason kohottamista. Vuonna 1982 avustusta sai 5 300 hakijaa.

Vanhustentaloja ja sosiaalihuollon asumispalveluja

Vuonna 1983 RAY:n avustuksista 10% asuntorakentamiseen, pääosin vanhustentaloihin, joihin myönnettiin valtion asuntolaina.

Vuonna 1984 sosiaalihuollon asumispalvelut hoidollisiin asumismuotoihin ja asumiseen liittyviin palveluihin, jotka parantavat vammaisten ja muiden erityisryhmien mahdollisuuksia normaaliasumiseen.

”Tavoitteena on sellaisten asumismuotojen kehittäminen, että vanhukset, vammaiset ja muut erityisryhmät voisivat mahdollisimman suuressa määrin asua normaaliasunnoissa muun väestön joukossa. Tämä on perusteltua toisaalta näiden henkilöiden viihtyvyyden, mielenterveyden ja kuntoutumisen kannalta, toisaalta myös kansantaloudelliselta kannalta, koska kalliiden laitosten investointien tarve vastaavasti vähenee.”

Asuntotoimen pääpiirteet, Asuntohallitus, 1984

Vaihtoehtoja 1990-luvulla

Syrjänen, O. ”Vuoteen 2025 mennessä yksi kolmasosa väestöstä on yli 65-vuotiaita. Tämä merkitsee myös erilaisia asumistarpeita. Tarvitaan enemmän yksinäisten ihmisten asuntoja ja hyvin varusteltuja eri iän asuntoja, joihin voidaan järjestää pitkälle menevää, laitoshoidoakin korvaavaa palvelua.”

Kaipiainen, M

Liikuntaesteiset tulee ottaa entistä paremmin huomioon. Väestön keski-ikä nousee, jousto asuntoratkaisuissa mahdollistaa kotona asumisen voimien vähetessä. Myös lapsen kanssa liikkuva kokee hankaluuksia ajattelemattomasti suunnittelussa ympäristössä. Autopaikkojen rakentamista pidetään itsestäänselvyytenä osana asuntorakentamisen kustannuksia, mutta hissejä toistaiseksi ei.

Asumisen tulevaisuus. Asuntopolitiikan ja rakentamisen vaihtoehdot, Andersson, K. ja Juntto, A., 1993.

Vaihtoehtoja 1990-luvulla

Vanhusten asumistasoa kohotettiin rakentamalla vanhusten vuokrataloja. 1980-luvulla rakennettiin lähinnä yksiöitä. Nämä asunnot ovat kokonsa ja huonon kuntosaa vuoksi muodostumassa ongelmaksi.

Eläkeikään tulevien asuntovarallisuus on suurempi kuin aiemmin. He ovat tottuneet hyvään asumistasoon, eivätkä vanhusten asunnot heitä tyydytä. Suuri osa asuu tilavissa asunnoissa, ja heillä on varallisuutta järjestää oma asumisensa vanhuusiässä. **Ongelmana on sopivien asumisvaihtoehtojen vähäisyys.**

Vanhustenhuolto auttaa kotipalveluin vanhusta selviytymään mahdollisimman kauan kotonaan, tavallisessa ympäristössä. Erilliskorjauksia aikaisempien vuosien malliin pyritään välttämään. Vain huonokuntoisille paljon apua tarvitseville vanhuksille, pyritään järjestämään palveluasuntoja.

Asuntotoimi Suomessa, Asuntohallitus, 1991.

Avustuksia asuntojen korjauksiin ja hissien rakentamiseen

Vanhukset saavat avustusta asuntojensa korjaustöihin. Asuntotoimen määrärahoista avustettiin vuonna 1991 noin 4 500 asunnon peruskorjausta. **Tarve on suurempi kuin määrärahat.**

Kerrostaloissa vanhusten asumisen suurimpia ongelmia ovat talojen hissittömyys. Vuonna 1986 asui viidesosa eläkeläisistä, kaikkiaan 100 000 vanhusasuntokuntaa, hissittömissä kerrostaloissa. **Valtio avusti hissien rakentamista perusparannuslainoin ja sen jälkeen avustuksin.** Niillä rakennettiin noin 20 hissiä vuosittain.

Asuntotoimi Suomessa, Asuntohallitus, 1991.

Pohjois-Karjalan asuntojen peruskorjaushanke 1990-1991

Pohjois-Karjalassa monet vanhukset asuivat puutteellisesti tai erittäin puutteellisesti varustetuissa asunnoissa.

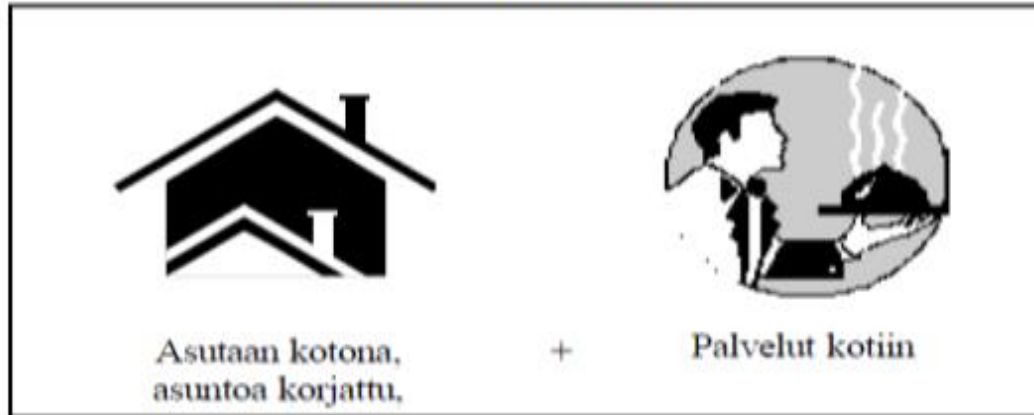
Siellä toteutettiin vuosina 1990–91 neljän kunnan alueella kokeiluhanke, jossa korjattiin vanhusväestön asuntoja. Kunnissa tehtiin paljon työtä, jotta asukkaat innostuisivat hakemaan korjausavustuksia.

Stakesin Ideakortti 4/05. Asunnon korjaus alentaa vanhuspalvelukustannuksia

Korjaaminen vai laitos?

KORJAUSVAIHTOEHTO

HOITOVAIHTOEHTO

Stakesin Ideakortti 4/05. Asunnon korjaus alentaa vanhushuolokustannuksia

Joensuun Marjalan asuntomessut 1995

Marjalan messujen pääteemana oli esteettömyys, kaikille hyvä ympäristö ja liikkumismahdollisuudet asuinalueella.

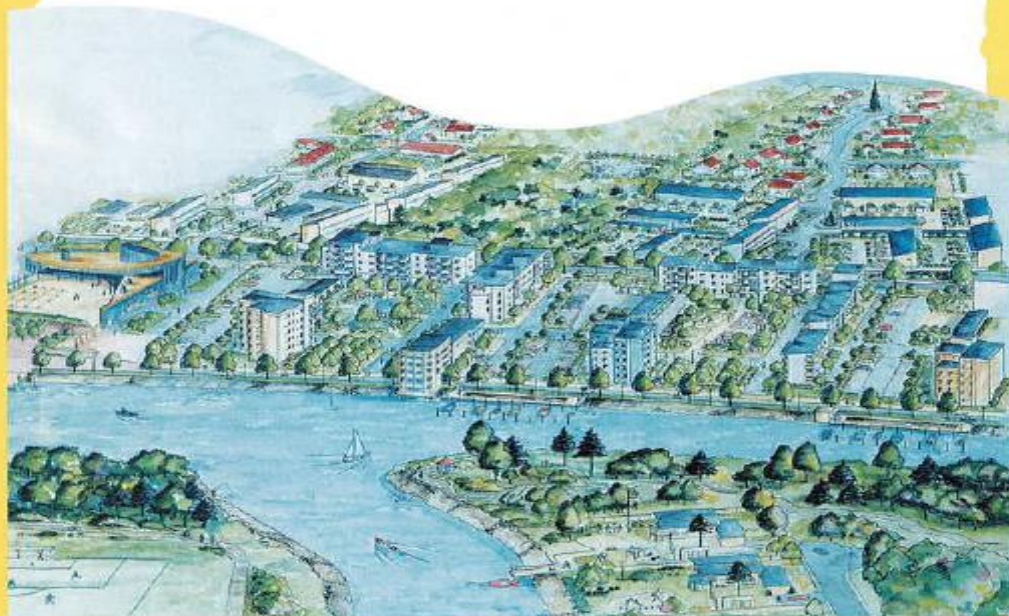
Tavoitteena oli rakentaa asuntoalue, jossa olisi helppoa liikkua niin asunnoissa kuin ulkona. Suunnittelun lähtökohdaksi otettiin pyörätuolin käyttö ja tavoiteltiin asukkaiden kannalta tasa-arvoista asuinympäristöä. Asunnot voitiin muuttaa asukkaan toimintakykyä vastaaviksi. Huonetilat ovat riittävän suuret pyörätuolilla liikkumiseen. Omakotitaloissa kaikki välttämättömät huonetilat on sijoitettu selviytymiskerrosperiaatteen mukaisesti maantasokerrokseen.

ASUMINEN

Jouni Töyrylä - Jukka Ropponen

Esteettömyys Joensuun Marjalassa

Ehdotus kehittämisohjelmasta vuonna 2000

Lipposen II hallituksen asuntopoliittisessa strategiassa esitettiin käynnistettäväksi vuonna 2000 yhteistyössä YM:n ja STM:n kanssa kotona asumisen kehittämisohjelma, jonka tavoitteena on ikääntyvän väestön kotona asumisen, itsenäisen asioiden hoidon, lähipalvelujen ja omatoimisen liikkumisen edistäminen.

Ohjelman tehtäväksi määriteltiin asuntojen uustuotantoa, olemassa olevaa asuntokantaa ja palvelujen kehittämistä koskevan määrä-, laatu- ja rahoitussuunnitelman laatiminen asuntojen ja asuinympäristön esteettömyyden turvaamiseksi. Hissirakentamisen lisääminen olemassa olevassa asuntokannassa ja uusien, omatoimisten asunnon korjauksen ja hankinnan rahoitusmahdollisuuksien tutkiminen asetettiin myös ohjelman tavoitteeksi.

Leena Olsbo-Rusanen - Rauni Väänänen-Sainio

Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi

Selvitys ikääntyvien kotona asumisen kehittämiseen liittyvistä toimenpiteistä

Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi

Koko kunta ikääntyvien asialle

1 Asunto- ja vanhuspoliittiset strategiat ja -ohjelmat (ml. ikäihmisten asumisen ja palveluiden tarvekartoitus)

2 Tiedonsaanti ja osallistuminen

Asuntokanta ja asuinympäristö vastaamaan ikääntyvien tarpeita

1 Nykyisen asuntokannan laatutason parantaminen

- Korjausneuvonta, korjausavustukset ja muut tukimuodot

2 Uustuotanto

- Suunnittelu, ohjaus ja rakennusvalvonta, palveluasuminen, uusia asumis- ja rahoitusratkaisuja

3 Asuinympäristö

Ikääntyvien kotona asumista tukevat palvelut, esim.

1 Ikääntyvän omatoiminen suoriutuminen ja sitä edistävät palvelut

- Ikääntyvän sosiaalinen verkosto ja sen ylläpitäminen

- Lähipalvelut ikääntyvän arjen tukena

Vuonna 2013 poikkihallinnollinen Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma

Toimenpidelinjaukset

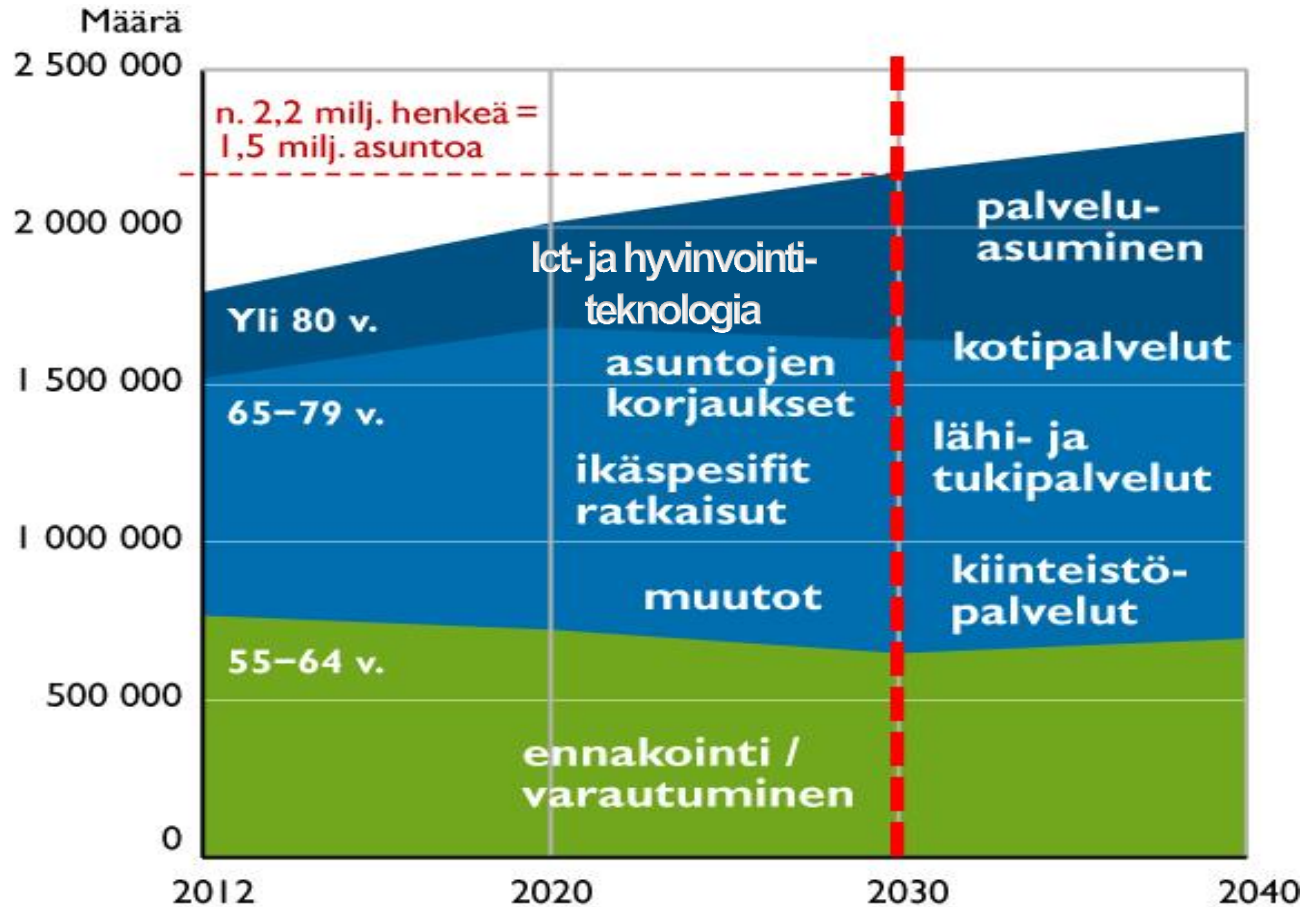
- A. Ennakointi ja varautuminen**
- B. Esteettömyyden parantaminen ja asuntojen korjaaminen**
- C. Asuntojen laatu ja asumisratkaisujen monipuolisuus**
- D. Asumisen, palvelujen ja elinympäristön kokonaisuus**

Keskeiset toimijat

- **Kansalaiset itse**
- **Valtio (asuntopolitiikka ja –rahoitus, tutkimus- ja kehittäminen, ohjaus, yhteistyö jne.)**
- **Kunnat (asunto-, kaavoitus- ja tekninen, sosiaali- ja terveys)**
- **Asunto- ja rakennusala**
- **Yritykset, järjestöt ja vapaaehtoissektori**

Ikääntyneet ja asumisen ratkaisut

Ikääntyneiden asumistarpeet ja tukea tarvitsevat

Ikääntyneet muiden asukasryhmien lailla **heterogeeninen joukko**: jokaisella on omat asumismielitymukset ja tottumukset

Asumisen tarpeet ja toiveet vaihtelevat mm. fyysisen kunnon, varallisuuden sekä turvaverkon mukaan

Ikääntyessä **palvelujen saatavuuden, asuntojen esteettömyyden** ja **tutun elinympäristön** merkitys korostuu

Kaivataan **monipuolisia asumisen vaihtoehtoja**

Heikoimmassa asemassa ovat koko ikänsä vuokralla asuneet tai pienen eläkkeen turvin elävät, **joilla ei ole realisoitavaa asuntovarallisuutta**:

- Haja-asutusalueilla elävät
- Lähiöissä asuvat

Vanhoissa kerrostaloissa omistusasunnossa asuvien tilanne haastava mittavien remonttien takia.

Ikääntyneiden asumisratkaisujen tarve ja toteutus, Jalava, Lahtinen, Tyvimaa, Vuorela ja Arolinna, SY16/2017.

Vanhuspalvelujen rakenne 75-vuotta täyttäneiden osalta

Osuus väestöryhmästä %	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kotona asuvat	89,5	89,5	90	90,3	90,5	90,6	90,9
Tehostettu palveluasuminen	5,6	5,9	6,1	6,5	6,7	7,1	7,3
Laitoshoito (vanhainkoti/tk:n vuodeosasto)	4,7	4,4	3,8	3,1	2,6	2,1	1,7

Palvelukortteleita, monen sukupolven kortteleita, yhteisöllistä toimintakykyä tukevaa asumista

Kortteli voi tarjota palveluasumista/muistisairaiden ryhmäasumista, yhteisöllistä ja tavallista asumista sekä erilaisia palveluja, toimintoja ja kokoontumispaikkoja.

- Sijainti on keskeinen, palvelujen läheisyydessä
- Mitoitetaan paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin, esim. kunnan/alueen väestömäärään ja –rakenteeseen, tarjontaan.

Senioritaloja, ikääntyneiden itse muodostamia yhteisöasumisen kohteita

Esteettömiä, turvallisuutta sekä itsemääräämistä tukevia yhteisöllisiä ratkaisuja, joissa huomioidaan toimintakyvyssä tapahtuvat muutokset, palveluja tuodaan kotiin tai rakennukseen.

Ikäystävällisten asuinalueiden suuntaan

Palvelukeskuksista/palvelukortteleista koko asuinalueen kehittämiseen

Esim.

- **Palvelut asukkaiden luokse, erilaisia asumisratkaisuja**
- **Asuntokannan korjaamisen edistäminen, hissien rakentaminen**
- **Esteettämiä ja turvallisia asiointi- ja liikuntareittejä, liikuntapuistoja ja muita kuntoilumahdollisuuksia**
- **Yhteisöllisyyttä tukevia tiloja, eri sukupolvien kohtaamis- ja toimintatiloja, harrastus- ja muuta toimintaa**
- **Asuinalueen viihtyisyyden ja turvallisuuden parantaminen, lähipalvelujen saatavuus**
- **Asukkaiden osallisuuden vahvistaminen.**

Yhteisöllisyyden tukeminen asuinalueilla

- Toimijoiden yhteistyö (kansalaiset, järjestöt, kuntatoimijat, järjestöt, asukasyhdistykset, yritykset, seurakunnat)
- Julkisten toimijoiden rooli mahdollistaa ja tuoda jatkuvuutta esim. tonttipolitiikka, toiminta-avustukset, koordinaattori
- Paikalliset ratkaisut paikallisiin olosuhteisiin asukkaiden ja muiden toimijoiden vahvuuksia hyödyntäen
- Matalan kynnyksen alueellista toimintaa
Esim. taloyhtiöiden liikuntaryhmät, ikäkorttelitoiminta, kohtaamispaikat
- Yhteiset esteettömät sisä- ja ulkotilat ovat tärkeitä, jotta kokoontumis- ja toimintapaikat ovat saavutettavia.

Lähde: Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Jolanki, Leinonen, Rajaniemi, Rappe, Räsänen, Teittinen ja Topo. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017

Kuntien rooli ikääntyneiden asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä

- **Pyrkimys kokonaisvaltaisempaan ja pitkän aikavälin arviointiin ja ennakkointiin ikääntyneiden asumisen osalta.**
- **Vanhusneuvostojen toiminnan vahvistaminen etenkin ikääntyneiden asumiseen ja asuinympäristöihin liittyvissä kysymyksissä**
- **Kuntien tukeminen eri tavoin ikääntyneiden kotona asumisessa ja elinympäristöjen kehittämisessä ikä- ja muistiystävällisiksi.**

Sote-uudistuksessa kunnille jää tehtäviä ikääntyneiden kotona asumisen tukemisessa ja asumisen palveluissa

Jatkossakin kuntien tehtäviä

- Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta
- Kotona asumista tukeva ennaltaehkäisevä työ
- Kotona asumiseen liittyvät palvelut (muut kuin kotipalvelut)
- Asuinalueiden kehittäminen ikäystävällisiksi
- Yhdyskuntasuunnittelu ja kaavoitus

Siirtyy maakuntien tehtäviksi

- Sosiaali- ja terveyspalvelut
- Kotihoito
- Asumispalvelut (palveluasuminen) ja laitoshoido